

Bilaga : Karl XV:s kvinnor & poesi.

*Fönstret öppnas, in jag träder.
Allt är prytt för älskad gäst.
Flickans väntan, den mig gläder;
kärlek skall här hålla fest.*

*Fina tröjans trånga häkte
mer ej fångar barmens klot.
Rosenmunden hon mig räckte.
Skon flög av dess lilla fot!*

*Under täcket se'n vi kivas
vem av oss skall rå till sist.
Bägge av den striden livas,
bägge segra dock förvisst.*

*Världen den må gärna skria,
kalla kärleken en tok,
jag till flickans barm vill fria,
kysser den tills jag blir klok.*

Ur: Kung Karl XV: Ett för- och efterspel (okänt årtal).¹

Det är svårt att skildra vad som efter en källkontroll kokar ned till nästan ingenting. Det finns två spår i ryktena om Karls utsvävande liv. Spår 1 om hans ”vildhavre” ungarlåtiden 1844-1849 då han påstås ha satt ett stort antal barn till världen, men med moder okänd. Spår 2 om hans förmodade otrohet 1850-1872. Som historien berättas blev hustruns hovdam Josephine Sparre (1829-1892; 1862 g. Stang) utkonkurrerad av artisten Hanna Stjernblad (1842-1904; f. Styrell; 1876 g. Tersmeden) som sin i sin tur blev utkonkurrerad av danskan Wilhelmine Schröder (1839-1924). Detta har inte gått att verifiera. För att få någon ordning i skildringen görs den därför i tre steg: (A) Samtida rykten. (B) De tre nämnda kvinnornas biografier. (C) Postuma rykten:

De tre viktigaste källorna är Dardel (1911), Eriksson (1954) & Michanek (1990): Dardel var anställd på hovet. Eriksson & Michanek har gjort omfattande arkivstudier. Fritz von Dardels brev, dagböcker & minnen för perioden 1833-1898 publicerades i fem volymer 1911-1931. De var ursprungligen skrivna på franska, men översatta & redigerade av sonen Nils von Dardel. Det är ingen vetenskaplig edition. Michanek nyöversatte en del passusar om bl a drottning Lovisa som sonen censurerat – här återgivna inom hakparantes.

* * *

A. SAMTIDA RYKTEN

Det har inte varit möjligt att hitta några anspelningar på Karls kärleksliv inom eller utom äktenskapet i den samtida pressen, men fr o m 1862 skall det finnas ett träsnitt av artisten

¹ Michanek 1990: ss. 55-56.

Hanna Stjernblad, och tidningar som *Jul-Glöggen*, *Jul-Grisen*, *Ny Illustrerad Tidning*, *Frihetsvännen* & *Kasper* skämtade om Karls kvinnotycke. 1872-1898 publicerades fyra anekdotsamlingar (Rydberg 1872; Caroliana 1889; Berättelser 1897; Nilsson 1898). Ingen av dem innehåller några sexuella anspelningar. Karl skall själv ha antytt ett utsvävande liv för den närmaste bekantskapskretsen men denna förde inte informationen vidare. Återstår då att han varje år firade midsommar tillsammans med sitt regemente och då dansade med soldaternas & officerarnas flickvänner & bekanta, att han umgicks med konstnärer och deras flickvänner & bekanta, och slutligen hans kärleksdikter. Karl skrev fram till sin död flera hundra dikter till & om Hanna Stjernblad och andra musor som han deklamerade i sällskap, tryckte upp och spred i brevform. Dikterna publicerades 1858, 1862, 1863 & 1865 och översattes till danska, engelska, tyska & franska. Karls postuma rykte som häradshingst förefaller således orättvist men självförrållat. Det finns två romaner baserade på detta hans uppiktade kärleksliv (Kerfve 1897; Meijer-Granqvist 1918).

*

Några axplock ur Dardel, Eriksson & Karls minister Louis de Geer:

13 december 1890. Vi hade hos oss i förrgår tre äldre damer, som alla under olika perioder varit älskade eller åtminstone hyllade av Carl XV, nämligen änkorna Sigrid Cederström, Stani Eketrä och Aurore Palin. Den förstnämnda var såsom hovfröken hos drottning Josephine den dåvarande adertonårige kronprinsens första kärlek och den som inspirerade hans första verser. Drottningen (enligt sonens tro), därtill rådd av sin biktfader Studach, fann försiktigheten bjuda att i tid avbryta denna kärlekssaga, och den blåögda Sigrid kördes bort från hovet, i trots av den förälskade prinsens protester och sorg. Detta blev av honom aldrig förlåtet. Sigrid Sparre gifte sig några år efteråt med en hedersman, sjöofficeren baron Thure Cederström, förut kavaljer hos de yngre prinsarna. De andra två damerna ha varit föremål för den kunglige dansörens eldiga känslor, och alla tre ha bibehållit honom i kärt minne. Också rörde sig samtalet här mest omkring den bortgångne.²

Sigrid Sparre (1825-1910; 1852 g. Cederström) var 1845-1850 hovdam hos drottning Josefina. Karl hade kurtiserat henne & skrivit kärleksverser. Josefina ansåg det bäst för alla parter att hon slutade vid hovet när Karl gifte sig.

*

Eriksson lyckades i Bernhard von Beskows m fl efterlämnade papper hitta tre hetärer (möjligen artister) som eventuellt praktiserat sina konster på Karl: Sigrid ”Vildkatt” som påstods ha tuggat sönder Carls exemplar av någon av Flygare-Carléns romaner, Ewardina Gernandt »utmärkt vacker, och av modern sedan länge sparad för ändamålet» (?), Laura Ståhlberg med okända förtjänster.³ Det har inte gått att verifiera deras existens, men naturligtvis kan Karl under militärövningarna & samvaron med konstnärsvännerna ha träffat i princip vem som helst ur Sveriges befolkning utan att det finns dokumenterat. Ytterligare några kvinnor nämns, men informationen är mager. Utöver att han dansat med dem, talat eller haft dem som bordsdamer är ingenting känt.

² Dardel 1911: del 5, ss. 131-132.

³ Eriksson 1954: ss. 163-164.

*

1892 publicerade Karls minister Louis De Geer sina Minnen där han inkluderade ett kryptiskt omdöme om Karls karaktär som det senare har gjorts mycket av: ”Den stora allmänheten tycker dessutom icke om några helgon. Det smickrar den tvärt om att se sina egna fel och laster vara kungliga. Uppriktighet och öppenhet älskas däremot af alla, och ingen hade med större fallenhet än han spelat öppen. Hans fullkomliga liknöjdhet att skyla, hvad man tyckte han borde vara mest angelägen om att dölja, gjorde det nästan omöjligt att tro honom dölja någonting annat, och man skulle hafva sett honom på mycket nära håll för att i detta afseende känna honom rätt; – men det hade icke allmänheten.⁴

* * *

B. KVINNOR

B1. Josephine Sparre

Josephine Sparre af Söfdeborg (1829-1892; 1862 g. Stang). ”Jossan” eller ”Schossan” som hon ofta kallades var 1851-1859 hovfröken, 1859-1862 kammarfröken & 1864-1871 statsfru hos drottning Lovisa. Hon var uppväxt i Norge. 1862 gifte hon sig med kammarherren vid det norska hovet greve Bredo Henrik von Munthe av Morgonstjerne Stang.

*

Sparre omnämns i Fritz von Dardels Minnen del 1 (1911) som en kokett men med ett positivt inflytande på Karls nykterhet:

23 juli 1857. Den stackars karlen [Carsten Anker (1817-1898), norsk officer & kammarherre] har här dagligen för sina ögon sin forna flamma Josephine S., hvars hjärta han en gång lyckats vinna, men som, efter att under en tio års tid hafva uppehållit honom med fåfänga förhoppningar, slutligen alldeles gifvit honom på båten. Han säger sig visserligen nu helt och hållet botad för sin passion, men han beklagar sig väl mycket öfver föremålet för densamma, för att jag skall tro den vara helt utslocknad. Ifrågavarande dam är en stor favorit hos såväl kronprinsen som kronprinsessan, och hon styr dem helt och hållet i allt, som rör deras dagliga lif. Begåfvad med en ovanlig förmåga att intaga och att göra sig outhärlig, har hon förstått i en märklig grad fångla kronprinsen, som hon håller i en beständig spänning, lekande med hans känslor som katten med råttan. Stundom nyckfull, snäf och anspråksfull, kan hon, då hon så vill, vara god, älskvärd och smekande. Detta sätt, som skulle verka tröttande på andra naturer, piggar upp prinsen, hvilken skulle finna föga behag uti den enformighet, som åtföljer en lugn och stilla böjelse. Han tyckes njuta af denna ständiga feber och i den finna sin största sällhet. Genom att ej bevilja sin kunglige tillbedjare någon mera betydande ynnest har hon kommit att i hans ögon framstå med en viss helgongloria, hvilket också kan förklara, att kronprinsessan utan knot finner sig i detta delade inflytande, något som alla förvåna sig öfver. Anker, som ständigt har tillfälle att på nära håll iakttaga detta förhållande, tyckes enkom vara hitkallad, för att hans gamla sår åter skall blifva upprifvet. Hon behandlar för öfrigt sin

⁴ De Geer 1892: del 2, s. 138.

förre fästman på det mest obesvärade sätt, liksom om intet förut tilldragit sig dem emellan.

26 juli [1857] var det Josephine S:s födelsedag, som kronprinsessan på morgonen firade med en frukost på Kaninholmen. På aftonen företogs en roddtur, och vid hemkomsten mottogos vi vid stranden af en sångkvartett. Den var beställd af prinsen och utgjordes af Hwasser, Beronius, Arpi och Moberg. De sjöngo sedan hela aftonen i parken och slutade med en serenad under den skönas fönster. Kronprinsen sjunger alltid med i kören, och han är stolt öfver att under sin universitetstid hafva tillhört gluntarne. Ett annat offer för Josephine S:s koketteri finna vi i Oscar Björnstjerna. Sedan hon lyckats få honom genom sina behag, anhöll han [1856] om hennes hand, hvilken hon äfven beviljade honom, finnande antagligen partiet fördelaktigt. Förlofningen blef eklaterad men räckte ej länge. Hon gjorde, så fort det blef fråga om giftermål, så många invändningar och villkor, att han blef orolig. För att göra ett hastigt slut på allt prat om prinsens tycke för hans fästmö föreslog han nu, att de omedelbart efter bröllopet skulle företaga en resa på kontinenten, som skulle räcka tvenne år. Josephine ville emellertid å sin sida ej gå in på att, lämna Stockholm. De slitningar, som här af uppkomma, och hvilka kronprinsen i början lyckades bilägga, visande därvid måhända ett väl stort personligt intresse, föranledde slutligen Björnstjerna att, då kronprinsen för tillfället var i Norge, under påtryckning af sin släkt helt och hållet bryta sin förlofning, hvilket allt på sin tid väckte mycket uppseende. Emellertid påstås det, att han skall vara föga botad för sin låga och färdig att börja om på nytt. Jag tviflar dock på, att hon hyser likartade känslor, ty hon undviker sorgfälligt sin forne tillbedjare, såsom t. ex. häromdagen då hon, förebärande illamående, ej åtföljde prinsessan till Drottningholm, där Björnstjerna då befann sig.

5 augusti 1857. [Kronprinsessan Lovisas födelsedag satt Karl & Josephine Sparre bredvid varandra vid samma bord. Som avslutande skål föreslog Karl] »att hvar och en dricker för sin hemliga låga.» Prins Oscar, som först syntes förvånad, fann sig dock snart och, gifvande sin äldre bror en välförtjänt läxa, vände han sig emot sin unga hustru sägande: »Sophie, låt oss skåla med hvarandra. » Kronprinsen, som redan tömt sitt glas, vände sig äfven nu mot sin gemål, men det var för sent; slaget var redan gifvet, och enhvar af oss kände sig sårad öfver hans brist på takt. Ingen kunde nämligen betvifla, att hans hemliga låga gällde hoffröken S., hvilken satt där med sänkta ögon och röd som en pion samt tycktes mera förlägen än smickrad öfver denna hyllning.

Juni 1861. Josephine Sparre har tidtals lyckats få honom [Karl XV] att helt och hållet lägga bort punschdrickandet, men kommer han blott tillsammans med sina sångare, så är hennes i detta hänseende välgörande inflytande förbi:

*

Karls överkammarherre Adam Lewenhaupt ogillade intensivt Josephines Sparres norska, lite mera frimodiga stil och ansåg henne illa uppfostrad. Motviljan stegrades till allmän sexualnoja: »Hon går och stryker sig upp mot prinsen och hennes ögon äro jämt fästade på honom.» - »Hon betar sig som en hustru.» Erikssons urval av citat är dock sådant att man inte förstår vad som pågår. Intimiteten verkar t ex vara från 1854 då Karls son dog bara 16 månader gammal och han var i behov av tröst. Grevinnan Clara Bonde tyckte hon då var som

»en Guds ängel». ⁵ Eriksson & senare Michanek & Skott gick dock på Lewenhaupts tolkning och fann drottning Lovisas överseende med Sparres ”flört” obegriplig. ”Det hela var i hovets ögon ett sällsamt ménage à trois, på sätt och vis symboliskt uttryckt vid manövern på Ljungbyhed 1860, då Lovisa, hög till häst i Carls guldbroderade husaruniform, följdes av Josephine Sparre, iförd hans lilla adjutantsuniform.” ⁶ Detta är dock ett felcitat av Bååth-Holmberg som citerar en skånsk tidning från juni 1860 att ”det är den unga mycket beundrade fröken Horn”. ⁷ Anna Horn (1836-1873; 1866 g. af Harmens; anställd 1859-1866) var vid denna tid Lovisas hovfröken.

*

B2. Hanna Stjernblad

Hanna Stjernblad (1842-1904; f. Styrell; 1876 g. Tersmeden) arbetade från 1859 som skådespelare, men karriären är dåligt kartlagd. Enligt Dardel ”så skall hon utan att vara egentligen vacker likväl äga ett pikant utseende och vara begåfvad med godt hufvud samt älska konst och litteratur. Att börja med lär hon varit medlem af en kringresande teatertrupp, och hennes första ungdomsår voro, sägs det, ganska stormiga. Nu har hon förstånd nog att hålla sig i skymundan samt låta så litet som möjligt tala om sig.” ⁸

Förhållandet mellan Karl & Hanna började (enligt två av Karls minnesdikter ”För elva år” från 1870 & ”Tankar d. 21 Okt.” från 1871) den 21 oktober 1859. Det skvallrades om dem. Sommaren 1860 fick hon bo på Bellevue i närheten av Ulriksdals slott, somrarna 1861-1877 på Väsentorp, även det i närheten av Ulriksdals slott. Karl såg 1866 till att själva byggnaden överläts på henne. Resten av året bodde hon i en våning på Ålandsgatan 13. Hannas kapital (förmodligen ett arv) gav henne 7,500 kronor om året, vilket räckte till att leva ståndsmässigt. 1863/64 var hon i Paris. Den första av många sådana vistelser. Liksom Emilie Höggvist före henne höll hon salong. ⁹

Karls passion påstås 1865 ha svalnat, även om vänskapen bestod. Han skall (enligt Sven Eriksson) då ha inlett ett nytt förhållande med danskan Wilhelmina Schröder (se nedan). 1876 gifte sig Hanna med kapten Adolf Tersmeden. Året därpå dog Tersmedens två äldre bröder & 1879 Tersmedens far vilket innebar att fideikommissen & släkttiteln övergick till honom & Hanna. Hanna som startat livet som bagardotter slutade som friherrinna på Ramnäs bruk i Västmanland.

*

1927 publicerade bröderna Selander sina memoarer där de hade ett stycke om Hanna Stjernblad och antydde att det fanns fler kvinnor än så i Karls liv (Selander & Selander 1927: ss. 14-15):

Den mest långvariga av hans förbindelser var, då konungen skaffade sig en »maitresse en titre» uti mamsell Hanna Styrell, som en tid uppträtt vid en liten teater i Odeon-salongen vid Regeringsgatan. Hon nobiliserade sig själv till fröken Stjernblad. Det var

⁵ Eriksson 1954: ss. 164-166.

⁶ Eriksson 1954: s. 167; Michanek 1990: s. 20; Skott 1996: s. 66.

⁷ Bååth-Holmberg 1891: ss. 619-620. [Malmö nya tidning & Snällposten 1860-06 beskriver manövern, men inte dessa detaljer.. De förefaller härröra från en veckotidning.]

⁸ Dardel 1911: del 4, ss. 44-45.

⁹ Hellman 1861.

en liten täck, finhyllt blondin, men i det stora hela rätt obetydlig. Hon förde sig väl och var ganska reserverad i sitt uppträdande samt ansågs av alla, som närmare kände henne, vara en mycket god och älskvärd kvinna. Som vanligt gjorde kung Carl intet för att breda hemlighetens slöja över sitt förhållande. Fröken Stjernblad bodde t. o. m. under somrarna på Ulriksdal i en villa strax till höger vid stora nedkörsvägen till slottet. Hos henne umgingos på förtrolig fot ståthållaren på slottet, baron Manderström, jämte andra av hovherrarna. Att kungen ej fäste sig vid om man kände eller icke kände hans förbindelse med henne var tydligt. Vid en stor fältmanöver, som gick förbi Ulriksdal, såg jag honom en gång i spetsen för sin stab, i vilken vid tillfället funnos ett flertal utländska officerare, rida fram till fröken Stjernblads villa och en längre stund muntert samspråka med den sköna, som gått ned till trädgårdsgrinden.¹⁰

*

B3. Wilhelmine Schröder

1872 tog Oscar II emot en kvinna Wilhelmine Schröder i en audiens, där hon klagade över att hon som älskarinna inte blivit ihågkommen i Karls testamente. Eftersom absolut ingen hade hört talas om detta förhållande har jag valt att betrakta hennes henne som en bedragerska. Någon i stil med Helga de la Brache. Oscar valde att köpa sig fri från en möjlig ytterligare kärleksskandal. Wilhelmina fick av Oscar ett underhåll på 300 kronor per år & lika mycket av Karls dotter Louise, nu dansk kronprinsessa och mån om faderns goda rykte. Wilhelmine fick även bo gratis i det f d kontoret på Ulriksdals slottsteater.

*

1918 vid 79 års ålder skrev Schröder en skildring av sitt & Karls förhållande – nu i Bernadottearkivet. Eftersom inget i skildringen var dokumenterat, alla personer var döda och sammanhangen oklara fick man ta henne på orden: Hon var dotter till en dansk godsägare som flyttat till Sverige. Sommaren 1860 hade hon sökt upp Karl på hans sommarslott Bäckaskog för att få hjälp i en process familjen förde mot en major Mühlensfels som som i början av 1840-talet försökt anstifta ett mord på hennes far. 1865 sökte hon upp Karl ytterligare en gång, när hon inte fick gå en telegrafkurs. 1866 träffades de åter angående telegrafkursen, och blev då ett par. Hela tiden var överhovstallmästaren Rudolf Tornérhjelm (1814-1885) involverad i ärendet och från 1866 även bondepolitikern Per Nilsson i Espö (1816-1879). 1866-1869 hade hon varit postföreståndare i Hällestad och därefter flyttat till Stockholm där Karl installerat henne i en våning på Drottninggatan 72. Efter Karls död slog sig Wilhelmina på journalistyrket och skrev i *Tidskrift för Hemmet*. Hon var spiritist och samlade hela livet historier som hon 1902 fick publicerade i en 1000-sidig volym.¹¹

* * *

C. POSTHUMA RYKTEN

2016 hade Karl rykte om sig att som ”droit de seigneur” ha lämnat ett knytt efter sig på varje ställe i Sverige som han besökt. Det skall t o m ha funnits en ”släktförening” för dessa. Han är synonym med en hel epok 1850-1870, känd som ”Kungens glada dagar”, som tolkas i samma

¹⁰ Selander & Selander 1927: s. 15.

¹¹ Schröder 1918; Thermaenius 1943; Eriksson 1954: ss. 371-381; Wennerholm 1982: s. 23; Dagens Nyheter, 1974-02-25, s. 14; Schander 2015.

riktning. Med moderna arkiv, internet & dna-tester har många personer följt upp rykten om att ha honom i släkten, hittills utan resultat.¹² De två barn u.ä. som redovisas i <wikipedia> är högst osäkra. Enligt anbytarforum är Carl Johan Bolander (f. 1854-02-04) barn till Anders Magnus Petersson Bolander & Anna Greta Petersdotter Lindqvist och Ellen Maria Svensson (f. 1865-10-28) dotter till Carl Peter Svensson & Vilhelmina Styrell (Hannas halvsyster).

*

1924 publicerade historikern Carl Hallendorff en biografi om Karl XV där dennes verkliga eller inbillade kvinnohistorier tas för givna. Hallendorff nämnar inga namn eller källor, men beskriver dem så här:

Doldes de verkligen? Det cirkulerar genom muntlig tradition samt stundom även i förtroligaste uppteckning till Karls namn anknutna berättelser av det slag, som icke gärna sätts i tryck. En god del av detta hör nog till den internationella rustkammaren av slippriga anekdoter, vilka efter omständigheterna här eller där lokaliseras och samlas kring någon populär gestalt, en vivör eller upptågsmakare, som särskilt förstått fånga mängdens intresse. Annat har spår av att vara uppdiktad eller åtminstone starkt förstorat av gramsna bedömare, som girigt lyssnat till det löpande skvallret samt med iver fört det vidare. Men hur mycket än som sålunda på goda grunder utmönstras, blir det alltid kvar ett block av historier, som med viss sannolikhet härröra från Karls intimaste krets. Åtminstone har han själv icke utan en bravaderande belåtenhet låtit det berättas om sig, och talet spriddes med bred tillfredsställelse av den grova njutningslystnaden, med skadeglädje av förtälet och illviljan. Att sådant över huvud kunde förtäljas om monarken, vållade regelrätta undersåtar allvarsam sorg, det togs kanske ej så tragiskt inom vad man då kallade den högre societeten men ogillades där icke mindre som förlöpningar både mot kunglig värdighet och god ton.¹³

Hallendorff irriterade sig mycket över Bååth-Holmbergs biografi om Karl som han fann både tendentiös & felaktig, men svår att komma åt eftersom hon inte redovisade sina källor.¹⁴ Angående Karls kärlek till Sigrid Sparre vävde Bååth-Holmberg en hel historia som hon avslutade på Karls dödsbädd med en bekännelse av Karl till hennes bror: »Din syster har varit min enda kärlek – hade hon blivit min, hade jag varit en annan människa.» B-H fyllde i: »Den upprätthållande makt, som ligger uti föreningen med den varelse, man håller kärast av alla, beröfvades således Carl XV uti hans tidiga ungdom.»¹⁵ Vilket enligt Hallendorff gav Karl en offerstatus han inte alls förtjänade.

Mot ovanstående står dock det obestriddiga faktum att Karl faktiskt skrev poesi till hennes skönhet:

Till Sigrid Sparre (1848)
I din bild jag ser en jordisk ängel
Oskuldsvit som liljan uppå stängel
Med de ögonpar av himlen blå.¹⁶

¹² Rötter 2000; Karlsson 2009; Hedin 2010; Svensson 2010.

¹³ Hallendorff 1924: s. 6.

¹⁴ Hallendorff 1924: s. 34.

¹⁵ Bååth-Holmberg 1891: s. 586.

¹⁶ Ulfsäter-Troell 1996: s. 167.

Referenser

- Berättelser. (1897.) Carl XV, pojke och mjölkfatet m. fl. Trefliga berättelser. Karlberg: Svenska småskriftförlaget.
- Bååth-Holmberg, Cecilia. (1891.) Carl XV som enskild man, konung och konstnär. Stockholm: Fahlerantz & Co. (2016-01-01).
- Caroliana. (1889.) Hågkomster ur Carl XV:s lefnad : En samling äldre och nyare karaktäristiska infall och anekdoter om konung Carl XV jämte en skildring af hans sista stunder m. m. Och porträtt som kronprins. Skrifter för folket, 1889:12. Stockholm: P.A. Huldbergs bokförlags AB.
- Dardel, Fritz von. (1911.) Minnen. Del 1-5 (1911-1931). Stockholm: P.A. Norstedt & söners förlag.
- De Geer, Louis. (1892.) Minnen, del 1-2. Stockholm: P.A. Norstedt & söners förlag.
- Eriksson, Sven. (1954.) Carl XV. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Hallendorff, Carl. (1924.) Från Karl XV:s dagar. Stockholm: P.A. Norstedt & söners förlag.
- Hedin, Oscar. (2010.) Blått blod. Laika Film & Television AB, SVT2, 2010-06-06.
- Hellman, Carl-Fredrik. (1861.) Amour de Charles XV. I: Michanek 1990: ss. 38-39.
[Borgmästare Frey Björlingsons familjearkiv, Upsala. Carl Fredrik Hellmans efterlämnade handlingar.]
- Karlsson, Mats. (2009.) Kungen kommer : En Bernadotte i varje by. Bygd och Natur, 2009:1, ss. 4-7.
- Kerfve, Axel. (1897.) Carl XV kvinnornas kung : romantiserade skildringar från 1860-talet. Del 1-2 (1897-1898). Stockholm: E.A. Weijmers' bokförlag.
- Meijer-Granqvist, Paul [pseud. "Börje Trolle"]. (1918.) Carl XV:s sista kärlek : En förut oskriven bok ur Bernadotte-krönikan av Börje Trolle. Malmö: Bokexpeditionens förlag. [Även i Hemmet 1898, n:r 1-44.][Ej lokaliserad.]
- Michanek, Germund. (1990.) Carl XV och Hanna på Väsentorp : En tidsbild. Borås: Norma bokförlag.
- Nilsson, Per. (1898.) Första samlingen av anekdoter: Innehåll. Lustiga och karaktäristiska anekdoter om Karl XI, Karl XV m.m. Karlberg: Snäck & Småskriftförlaget.
- Rydberg, Carl Henrik. (1872.) Anekdoter om Carl den femtonde. [Anekdoterna är till stor del hämtade ur veckotidningen "Kapten Puff" (1856-1865).]
- Rötter. (2000.) "Karl XV:s utomäktenskapliga barn". I: Rötters Anbytarforum, 2000-2016. <forum.genealogi.se> (2016-01-01).
- Schander, Anna-Karin. (2015.) Anna-Karins släktforskningsblogg. <annakarinslaktforskningsblogg> (2016-01-01).
- Schröder, Wilhelmine [pseud. "Den trogna"]. (1918.) Minnen. Bernadottearkivet, Karl XV:s arkiv (22).
- Selander, Nils & Selander, Edvard. (1927.) Carl XV:s glada dagar : Ur två gamla Stockholmares anteckningar. Stockholm: P.A. Norstedt & söners förlag.
- Skott, Staffan. (1996.) Alla dessa Bernadottar. Stockholm: Bonniers.
- Svensson, Maud. (2010-06-07.) Slarvigt om blått blod. <aftonbladet.se> (2016-01-01).
- Thermaenius, Edvard. (1943.) Carl XV. Svensk Tidskrift, 1943 (vol. 30): ss. 33-46.
- Ulfäter-Troell, Agneta. (1996.) Drottningar är också människor. Smygehamn: Ulfäter.
- Wennerholm, Eric. (1982.) Prins Eugen : Människan och konstnären. En biografi. Stockholm: Bonniers.